

11,4% esma- ja 5,5% korduvpoegimistest. Eesti holsteini tõugu lehmade esmapoegimistest lõppes surnultsünniga 12,2% ja korduvpoegimistest 5,7%, märgatavalt vähem aga eesti punast tõugu lehmadel, vastavalt 8,0% ja 4,7%, ning eesti maatõugu lehmadel 5,9% ja 7,6%.

Lehmade esimese poegimise vanus nooreneb aasta-aastalt, keskmiselt 26,9 kuud (2013. aastal 27,3). EPK lehmade esimese poegimise vanus oli 27,1 kuud, EHF lehmadel 26,8 kuud ja EK lehmadel 31,4 kuud. Kõige nooremad esmapoeginud olid Põlva- ja Tartumaal (25,7 ja 25,8 kuud), vanimad Hiiumaal (34,3 kuud). Kuni 23 kuu vanuselt poegis 15,3% ja üle 34 kuu vanuselt 6,6% esmapoeginutest (EK lehmadest 36,8%).

Uuslõpsiperiood ja poegimisvahemik lühenesid nelja päeva võrra. Uuslõpsiperiood oli 2014. aastal 134 päeva (EPK 124 päeva, EHF 137 päeva ja EK 150 päeva). Keskmine poegimisvahemik oli 415 päeva pikkune (EK 430, EHF 418 ja EPK 405 päeva).

Kinnisperiood kestis 68 päeva, mis on varasemast kaks päeva lühem. EHF lehmade kinnisperiood oli 67 päeva, EPK lehmadel 70 päeva ja EK lehmadel 96 päeva pikkune.

Karjast läks välja 31 455 lehma ehk 3867 võrra enam. Peamised praakimise põhjused on endised: esimesel kohal udarahaigused ja -vead (21,6%), järgnesid sigimisprobleemid (18,7%), jäsemete haigused ja vead (17,6%) ning ainevahetushaigused (11,0%). Karjast väljaviidud

lehma keskmine vanus oli 5 aastat ja 3 kuud. Kõrge vanuse tõttu praagiti 558 lehma (1,8%), nende keskmine iga oli 10 aastat, kõige nooremad olid väikese toodangu tõttu praagitud lehmad (4 aastat ja 7 kuud).

Karjasolevate lehmade keskmine vanus oli 4 aastat ja 6 kuud, mis on veidi väiksem kui aasta tagasi. Vanemad olid eesti maatõugu lehmad (5 aastat ja 7 kuud), järgnesid eesti punast tõugu lehmad (4 a ja 8 k) ja eesti holsteini tõugu lehmad (4 a ja 5 k).

Udara tervise näitajad on viimastel aastatel märgatavalt paranenud. Loodame, et siin oleme saanud anda oma panuse sellekohase info jagamisega (infopäevad, koolitused, infolehed) ja mastiiditekitajate määramisega Mastiit 16 teenuse abil. Edu saavutamise aluseks on olnud paljude veisekasvatavate tubli ja sihikindel töö. Keskmine soomastiliste rakkude arv piimas (SRA) oli 2014. aastal 326 000/ml (2013. a 339 000/ml). Parimad olid eesti punast tõugu lehmad, kelle keskmine SRA oli 301 000/ml, eesti holsteini tõugu lehmadel 331 000/ml ja eesti maatõugu lehmadel 494 000/ml. Maakondadest on parimad tulemused Saaremaal ja Valgamaal, kus lehmadel oli keskmine SRA vastavalt 269 000/ml ja 279 000/ml. Pärnumaa näitaja oli kõige kõrgem – 405 000/ml.

Põhjalikum info jõudluskontrolli tulemustest on jõudluskontrolli aastaraamatus ning Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli ASi veebilehel <http://www.jkkeskus.ee/>

Sigade jõudluskontrolli tulemused 2014. aastal

Külli Kersten

Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS

Sigade jõudluskontrollis oli 01.01.2015 seisuga 14 541 põhikarja siga, kellest 14 490 peeti 31 seafarmis ja 51 ETSAÜ seemendusjaamas. 2014. a vähenes farmide arv ühe võrra ja sigade arv 268 võrra, sest jõudluskontrolli alustas üks farm Lääne-Virumaalt, lõpetas kaks farmi. Kõige rohkem oli jõudluskontrollis sigu Lääne-Virumaal (4101), järgnesid Saare (2131) ja Jõgeva maakond (1981). Ühtegi seakarja ei ole jõudluskontrollis neljas maakonnas: Hiiumaa, Valga-, Järva- ja Läänemaal (tabel 1). Mitmetes maakondades on jõudluskontrollialuseid seakarja vaid üks.

Jõudluskontrollialuste seakarjade suurus emiste arvu järgi on erinev, jäädes vahemikku 109–1078. Keskmiselt oli farmi kohta 371 emist ja 5,5 kult. Alla saja emisega farme polegi, üle tuhande emise oli ühes farmis (tabel 2). Kõige rohkem on farme emiste arvuga 201–300. Üle 500 emisega farme oli kokku viis ja neis asub 34,7% jõudluskontrollialustest emistest.

Jõudluskontrollis olevatest põhikarja sigadest olid 34,7% puhtatõulised ja 58,8% ristandid ning 6,5% olid ebakorrekse või puuduliku põlvnemisega. Puhtatõulisi sigu oli enam eesti maatõugu (L) sigade hulgas, tunduvalt vähem oli puhtatõulisi eesti suurt valget tõugu (Y) sigu. Eesti maatõugu emiste arvu suurenemist on soodustanud nende parem viljakus enam kui kümne aasta vältel. Põhiliselt kultidena kasutatavate pjeträäni (P) ja djuroki (D)

tõugu sigade osakaal puhtatõulistest sigadest oli 1,1%. Karjasolevatest sigadest oli kõige rohkem esimese põlvkonna ristandemiseid, kelle isa oli eesti suurt valget ja ema eesti maatõugu (tabel 3). Teisi ristandeid, kellel on tõendatud põlvnemine, aga kes emisena ei vasta aretusregistri nõuetele, on 7,9%. Siia kuuluvad ka kuldid, keda kasutatakse lihasigade tootmiseks. Teadmata tõuga ehk korrektse põlvnemiseta sigade osatähtsus on 6,5%.

Tabel 1. Sigade arv maakonniti

Maakond	Sigu 31.12.14	
	arv	%
Harju	1648	11,3
Ida-Viru	338	2,3
Jõgeva	1981	13,6
Lääne-Viru	4101	28,2
Põlva	437	3,0
Pärnu	316	2,2
Rapla	1256	8,6
Saare	2131	14,7
Tartu	1586	10,9
Viljandi	561	3,9
Võru	186	1,3
Kokku	14 541	100,0

Tabel 2. Karjade suurus

Karja suurus	Karjade		Emiseid kokku	
	arv	%	arv	%
101–200	6	19,4	870	7,6
201–300	10	32,3	2504	21,8
301–400	5	16,1	1835	15,9
401–500	5	16,1	2302	20,0
Üle 501	5	16,1	3996	34,7
Kokku	31	100,0	11 507	100,0

Tabel 3. Sigade tõulisus 01.01.2015

Tõug	Emiste arv	Kultide arv	Sigade arv	Tõu osakaal %
Landrass	3359	55	3414	23,5
Jorkšir	1516	56	1572	10,8
Djurok	0	15	15	0,1
Pjetraän	23	15	38	0,3
Puhtatõulisi kokku	4898	141	5039	34,7
Ristand YxL	4926	1	4927	33,9
Ristand LxY	2479	0	2479	17,0
Muud ristandid	1096	35	1147	7,9
Ristandeid kokku	8501	52	8553	58,8
Tõug teadmata	921	28	949	6,5
Kokku	14 320	221	14 541	100,0

Keskmiestest jõudlusnäitajatest annab ülevaate tabel 4. Võrreldes tulemusi 2013. aastaga, on need positiivse trendiga. Emiste viljakus (elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas) on suurenenud pidevalt 2005. aastast alates ja pesakonnas on 1,4 põrsast enam. 2014. a sündis pesakonnas kokku 12,8 põrsast, neist elusalt 12,0. Aastaga paranes tulemus 0,2 elusalt sündinud põrsa võrra. Korduvalt poeginud emise pesakonnas sündis elusalt 12,2 põrsast, esmapoeginutel 11,0. Aastaemise kohta sündis elusalt 26,6 põrsast, see näitaja on aastaga paranenud 0,4 põrsa võrra. Farme, kus elusaid põrsaid sündis pesakonnas keskmiselt 13 ja enam, on juba neli. Esmakordselt sündis ühes farmis aasta keskmisena 14 põrsast pesakonnas, kusjuures 2010. a sündis selles farmis enam kui kolmteist põrsast. Eesti keskmise ja parima farmi tulemuste vahe on kaks põrsast. Farmide osakaal, kus elusaid põrsaid pesakonnas sünnib alla 11 põrsa, on vaid 13%. Pesakonnas võõrutati 10,4 põrsast, see on 0,1 põrsast rohkem kui aasta tagasi. Stabiilsed jõudlusnäitajad on saavutatud esmaseemendus- ja esmapoegimisvanuses, imetamis- ning vabaperioodis. Emiste uuestiindlemisi oli 2014. a 13,1%, mis on pidevalt vähenenud 2009. a alates.

Erinevate tõugude keskmised jõudlusnäitajad on koondatud tabelisse 5. Viljakuse tulemusi analüüsides on kasulik võrrelda ETSAÜ aretusprogrammiga soovitatud tõugude kasutamisest mittesoovitatuga puhas- ja ristandaretuses, leidmaks võimalusi tulemuste parandamiseks oma farmis. Puhtatõuliste eesti maatõugu emiste pesakonnas sündis 11,7 ja eesti suurt valget tõugu emistel 11,8 elusat põrsast.

Tabel 4. Emiste keskmised jõudlusnäitajad 2014. a

Näitaja	Väärtus
Esmaseemendusvanus (päeva)	247
Esmapoegimisvanus (päeva)	370
Pesakonnas sündinud põrsaid	12,8
neist elusalt	12,0
sh nooremiselt	11,0
vanaemiselt	12,2
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	10,4
Imikpõrsa kadu (%)	11,8
Imetamisperiood (päeva)	28,3
Vabaperiood (päeva)	6,2
Uuestiindlemisi (%)	13,1
Võõrutatud pesakondi emise praakimiseni	3,9
Aastaemiselt saadud pesakondi	2,2
sündinud põrsaid	28,4
neist elusalt	26,6
võõrutati	23,3

Ristandaretuses soovitab aretusprogramm kasutada põrsaste tootmiseks eesti seatõugude (L ja Y) esimese põlvkonna ristandemiseid, tagasi- või muu juhulik ristamine ei ole programmis soovituslik. Kõige suuremad pesakonnad sündisid esimese põlvkonna ristandemistel LxY ja YxL, vastavalt 12,7 ja 12,3 elusat põrsast pesakonnas.

Tagasiristatud emistel LxYL ja YxLY sündis elusaid põrsaid vähem kui esimese põlvkonna ristanditel. Sama kehtib ka aastaemise näitajate kohta. Puhtatõulistega võrreldes on ristandemiste järglaste elujõud suurem ja imikpõrsaid hukkub vähem.

Jõudluskontrollis on ka ristandemiseid tõukombinatsioonidega LxLY, YxYL, PxL, PxY, PxLY, DxL, DxLY, DxP. 2014. a suurenes enam levinud LxLY ja YxYL ristandemiste arv 111 sea võrra. Keskmiselt sündis nendel emistel 12,4 elusat põrsast pesakonnas, jäädes esimese põlvkonna ristandemiste viljakusest väiksemaks. Suurenes ka DxL ristandemiste arv, kuid ka nende viljakus oli väike. Ülejäänud ristandemiste (PxL, PxY, PxLY, DxP, DxLY) arv vähenes ja mitmetesse rühmadesse ei ole nooremiseid juurde võetud. Majanduslikus mõttes on see õige otsus, sest elusalt sünnib nendes pesakondades vä-

Foto 1. Ristandpõrsad

(U. Märtsen)

Tabel 5. Emiste reproduktsioonijõudluse keskmised näitajad

Emise tõug	Aasta-emiseid*	Sündinud põrsaid pesakonnas					Võõrutatud		Imikpõrsa kadu %
		kokku	elusalt				pesakonnas	aastas emiselt	
			kokku	nooremis	vanaemis	aastaemis			
L	3225	12,7	11,7	10,8	11,9	25,9	10,1	22,8	12,0
Y	1584	12,6	11,8	10,8	12,0	26,0	10,1	22,4	14,1
P*	21	10,6	10,4	8,4	11,2	23,8	10,3	23,7	4,5
LxY	2457	13,5	12,7	11,5	13,0	28,6	11,0	24,9	11,0
YxL	4704	13,1	12,3	11,3	12,5	27,6	10,6	24,4	11,8
LxLY	30	12,4	11,5	11,3	11,6	26,5	10,2	22,7	10,9
LxYL	235	12,4	11,5	10,7	12,0	22,4	10,1	18,9	11,3
YxLY	371	12,4	11,6	10,8	11,9	26,0	10,1	22,2	11,6
YxYL	202	12,4	11,7	11,0	11,9	25,9	10,7	23,2	12,7
DxL	59	11,3	10,7	10,4	11,1	22,2	10,5	17,9	10,4
DxLY	3	13,4	10,1		10,1	27,0	8,6	20,0	18,9
PxL*	2	12,0	11,0		11,0	25,8	10,0	29,3	6,9
PxY *	3	14,0	11,3		11,3	17,2	8,2	15,7	25,5
PxLY *	4	12,4	9,9		9,9	24,2	8,5	23,1	15,8
DxP	2	11,5	11,5		11,5	23,0	9,3	18,5	15,2
Teadmata	922	11,1	10,3	9,5	10,5	20,8	9,4	18,9	9,6
Kokku	13 824								

* – usaldusväärsus väike

hem põrsaid, rohkem sünnib surnult ja ka imikpõrsaid hukkub rohkem. Rühma “Tõug teadmata” kuuluvad sead, kelle põlvnemisinfor on puudulik või ebakorrekne. Sellised sead on farmides, kus jõudluskontrolliga on alles alustatud. Täpse põlvnemisinfora sigade arvu on võimalik vähendada vaid tõuloomade ostmisega aretusfarmidest.

Suurima viljakusega emised kuulusid Saimre Seakasvatuse OÜ-le (Viljandimaa), kus sündis 14 elusat põrsast pesakonnas. Järgnesid OÜ Viru Mölder (Lääne-Virumaa), OÜ Hinna Seafarm (Harjumaa) ja OÜ Markilo, kus näitajad olid vastavalt 13,7, 13,5 ja 13,3. Üle 12 põrsa pesakonnas võõrutati Saimre Seakasvatuse OÜs (12,6), OÜs Viru Mölder (12,3) ja OÜs Markilo (12,0).

Geneetilise hindamise tulemuste alusel kuulusid parimate lihaomadustega sead Saimre Seakasvatuse OÜ-le, kus hinnatud sigade keskmine jõudluse aretusväärtus oli 124,9. Viljakuse aretusväärtuse (118,2) järgi olid parimad emised OÜs Viru Mölder.

Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) seemendusjaamas oli 51 kultu, kelle tõulist koosseisu kajastab tabel 6. ETSAÜ kultide spermaga seemendati 56% emistest ja võrreldes paaritusega on tulemused paremad nii esma- kui ka korduvalt seemendatud emiste puhul. Esmaseemenduste osakaal ETSAÜ kultide spermaga on tõusnud 68%-ni ja ka tiinestuvus on hea. Kunstliku seemenduse kasutamisel tiinestub 80,8% emistest ja neil sünnib pesakonnas elusalt 12,1 põrsast. Paarituse puhul on tulemused vastavalt 76,3 ja 11,6. Seemendusjaama kultide paremust võrreldes farmides asuvate kultidega kinnitavad ka liha jõudluse ja viljakuse geneetilise hindamise tulemused.

Tabel 6. ETSAÜ seemendusjaama kultide tõulisus

Tõug	Kultide arv
Djurok	9
Jorkšir	10
Landrass	15
Pjetraän	6
Ristand DxL	4
Ristand DxP	7
Kokku	51

2014. a testisid ETSAÜ konsulendid 6931 siga ultraheliaparaadiga Piglog-105, mille käigus sead kaalutakse, mõõdetakse pekipaksus ja lihassilma läbimõõt. Saadud tulemuste põhjal arvutatakse sigade keskmised näitajad, võttes aluseks kehakaalu 100 kg. Tulemused on juba aastaid suhteliselt stabiilsed. 2014. a kasvasid sead sünnist 100 kg saavutamiseni 571,9 grammi ööpäevas, keskmine pekipaksus oli 10,5 mm ja lihassilma läbimõõt 62,9 mm. Seda tuleb lugeda eesmärgipäraseks, sest ETSAÜ aretusprogramm näeb ette hoida lihajõudlusnäitajad saavutatud tasemel tagamaks emiste pikaajalisemat karjaspüsimist. Tulemused näitavad, et geneetilise hindamise meetodikas 2006. a tehtud muudatus on seda toetanud ja valik on liikunud soovitud suunas. Vaatamata ebasoodsatele majandustingimustele on seakasvatajad ja aretajad teinud tublit tööd. Jõudu ja jaksu edaspidiseks!